

แนวทางการพัฒนาคุณภาพที่พักนักท่องเที่ยว โดยชุมชนของชุมชน
บ้านเกาะเรียน ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Developing Guideline for the Quality of Home Lodge for Travelers,
Community Base Tourism of Ban Ko Rian Community, Ko Rian Subdistrict,
Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

มนภัทร บุชปฤกษ์¹ และ ฉัตรชัย นียบุญ^{2*}

Monnapat Bussaparook¹ and Chatchai Niyaboon^{2}*

¹สาขาวิชาการจัดการธุรกิจโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา 13000

¹Hotel Business Management Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University,
Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000, Thailand

²สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคาร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา 13000

²Economics of Money and Banking Program, Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat
University, Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: nchai@aru.ac.th

(Received: October 30, 2023; Revise: January 2, 2024 Accepted: January 19, 2024)

Abstract: This research article is based on research on how to improve quality home lodging for travelers in community-based tourism of Ban Ko Rian community. The purpose of this research was to study how to develop quality home lodging for travelers in order to promote community-based tourism and to study the potential of community-based tourism. Qualitative research was used in this research. The semi-structured interview was used as a tool and the data collection method was based on a qualitative study which was divided into 8 steps, such as surveying the areas, having small group discussion, organizing trainings for the community, evaluating the potential of local entrepreneurs in the community and analyzing issues together, etc.. The study showed that the quality of home lodging for travelers of Ko Rian community is sufficient, according to the criteria specified in the Department of Tourism's 2019 announcement. As for the potential of community tourism, it was found that the community had a unique identity in activities that promoted the conservation of Thai dessert recipes. The environment is still surrounded by rivers and canals that can attract tourists. However, online marketing should be promoted to improve access to the site information for travelers.

Keywords: Home lodge developing guideline, tourism potential, community-based tourism

บทคัดย่อ: บทความวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่พักนักท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านเกาะเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่พักนักท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพออกเป็น 8 ขั้นตอน อาทิเช่น การลงสำรวจพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อย การจัดอบรมให้ชุมชน ประเมินศักยภาพของผู้ประกอบการในชุมชนและวิเคราะห์ประเด็นร่วมกัน เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพที่พักนักท่องเที่ยวของชุมชนเกาะเรียนมีคุณภาพที่เพียงพอตามหลักเกณฑ์ที่พักนักท่องเที่ยว ตามประกาศของกรมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2562 ส่วนในด้านศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พบว่าชุมชนมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการอนุรักษ์สูตรการทำขนมไทย มีสภาพแวดล้อมที่ยังคงรายล้อมด้วยแม่น้ำและคลองที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามควรส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาที่พักนักท่องเที่ยว ศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีการส่งเสริมผ่านหน่วยงานท้องถิ่นสร้างแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC: community business model canvas) มีเป้าหมายในการสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและบริหารจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ดำเนินกิจกรรมที่คำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวและดึงศักยภาพของชุมชน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการและรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสาน วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตเพื่อสร้างความยั่งยืนเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในชุมชน (Poonklat *et al.*, 2023) นอกจากนี้ยังเน้นความโดดเด่นของเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชนของแต่ละกิจกรรม (Visadsoontornsakul *et al.*, 2020)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสนใจเข้ามาศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น มีแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานจำนวนมาก ประกอบกับองค์การยูเนสโก (UNESCO) ประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกในปีพ.ศ. 2534 ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ วัฒนธรรมชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว จากข้อมูลทางสถิติ กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา (Ministry of Tourism and Sports, 2023) รายงานว่าจำนวนอัตราการเข้าพักของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการเพิ่มขึ้นในปีพ.ศ. 2566 คิดเป็นร้อยละ 62.82 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Bussaparoek (2020)

พบว่ากรมการท่องเที่ยวท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อระยะเวลาการเข้าพักของนักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้

ชุมชนเกาะเรียนเป็นชุมชนหนึ่งที่มีทุนทางธรรมชาติ สามารถสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (Hemaphan, P. 2022) และดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Youth Club, 2023) แต่เนื่องจากชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมธุรกิจที่พักแรมจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อส่งเสริมภาคีเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ในการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดกระบวนการและรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง

จากข้อมูลที่กล่าวมาทำให้คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่าทางชุมชนเกาะเรียนมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวแต่ยังขาดโอกาสในการส่งเสริมพัฒนาที่พักนักท่องเที่ยวตามเกณฑ์คุณภาพที่พักนักท่องเที่ยว (home lodge) ตามประกาศของกรมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2562 คณะผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญด้านศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างความพร้อมด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้ดีขึ้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพที่พักนักท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านเกาะเรียน ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษาหาแนวทางการ

พัฒนาคุณภาพที่พนักงานเดินทางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนบ้านเกาะเรียน ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – กันยายน ปีพ.ศ. 2565 พื้นที่วิจัยคือชุมชนบ้านเกาะเรียน ตำบลเกาะเรียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ตัวแทนของชุมชนเกาะเรียน ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่ และผู้นำชุมชนเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 21 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการศึกษาคครั้งนี้คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) ยังมีตัวแทนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เช่น ตัวแทนครูของโรงเรียนในชุมชน ตัวแทนมัคทายกจากวัดและตัวแทนส่วนปกครองท้องถิ่นเข้าร่วมแลกเปลี่ยนการเสวนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยแบ่งโครงสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชน 2) วิถีชีวิตของชุมชน และ 3) วัฒนธรรม ประเพณีและเอกลักษณ์ของชุมชนร่วมกับการใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย

และการวิเคราะห์ประเด็นของกลุ่มร่วมกัน โดยใช้คำถามลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาที่พนักงานเดินทางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านเกาะเรียน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ได้รับการพิจารณาและผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามใบรับรองเลขที่ HE-094-2566 วันที่รับรอง 28 เมษายน พ.ศ. 2566 โดยยึดหลักเกณฑ์ตามประกาศ เฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับภายในประเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษานี้โดยอาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ แบ่งขั้นตอนการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลทางด้านปฐมภูมิ (primary data) และทุติยภูมิ (secondary data) โดยการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสำรวจพื้นที่และการจดบันทึกเอกสาร ตำรา ข้อมูลจากสื่อและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้

2. การลงสำรวจพื้นที่ ชุมชนเกาะเรียน คณะผู้วิจัยและนักศึกษาลงสำรวจหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ซึ่งมี 2 หมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนเกาะเรียน คือ บ้านเกาะเรียน หมู่ที่ 2 และบ้านเกาะเรียนหมู่ที่ 3 ดัง Figure 1

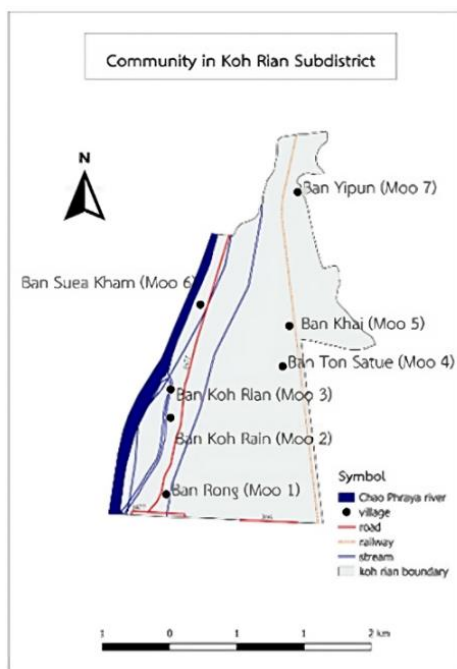

Figure 1. Location and territory surrounding the Ko Rien community

3. แบ่งประเภทและจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่และศึกษาหาแนวทางการสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนารองรับที่พิกให้นักเดินทางท่องเที่ยว

4. จัดประชุมกลุ่มย่อย โดยเชิญผู้ประกอบการในท้องถิ่น ตัวแทนหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่ หมู่บ้านละ 3 คน รวม 21 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนให้ชุมชนในการพัฒนาที่พิกให้นักเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนเกาะเรียน เพื่อสอบถามถึงสภาพการจัดการปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมและประโยชน์ที่จะได้รับ รวมถึงแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาในด้านที่พิก โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของตัวแทนกลุ่ม กลุ่มสมาชิก ผู้ประกอบการท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในการร่วมกันพิจารณากำหนดทิศทางในการดำเนินการพัฒนาที่พิกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

5. จัดอบรมความรู้เรื่องหลักเกณฑ์คุณภาพที่พิกนักเดินทาง ตามประกาศของกรมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2562

6. ประเมินความสามารถและศักยภาพของผู้ประกอบการในชุมชน ทั้งในด้านกายภาพ การบริหารจัดการและด้านบุคลากรเพื่อหาลักษณะเฉพาะ สร้างความโดดเด่นให้กับที่พิก ตามหลักเกณฑ์คุณภาพที่พิกนักเดินทาง เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

7. จัดประชุมกลุ่มย่อยหลังจากการประเมินความสามารถและศักยภาพของผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และหาแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการสร้างที่พิกตามวิถีการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายทั้งผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน ชุมชนและนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาไปสู่เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นได้

8. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเป็นการวิเคราะห์ทั้งจากการรวบรวมเนื้อหาสาระของข้อมูลด้านต่างๆและการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน มีการลงพื้นที่ชุมชนหลายครั้งและนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่นำมาวิเคราะห์เพื่อนำเนื้อหาในทุกกระบวนการมาเรียบเรียงตามลำดับความสำคัญ จัดกลุ่มเนื้อหาจำแนกประเด็นที่สำคัญและสรุป (Lincharearn, 2012) หาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับแนวทางการพัฒนาที่พักนักเดินทาง โดยใช้หลักเกณฑ์คุณภาพที่พักนักเดินทาง ทั้ง 5 องค์ประกอบจากประกาศของกรมการท่องเที่ยว และผู้วิจัยใช้ SWOT analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคเพื่อหาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนเกาะเรียน ตำบลเกาะเรียน อำเภอยะบะระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการต่อไป

ผลการศึกษา

จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพที่พักนักเดินทางทั้ง 5 องค์ประกอบโดยใช้หลักเกณฑ์คุณภาพที่พักนักเดินทาง พบว่า

1. ด้านความสะอาด ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าห้องพักที่จัดให้นักเดินทางโดยชุมชนควรมีลักษณะบ้านที่ต้องเป็นสัดส่วนแยกออกมาจากตัวบ้านของชุมชนแต่อยู่ภายในบริเวณเดียวกัน มีที่นอนที่สะอาดและสบาย มีมุมพักผ่อนภายในบ้านไว้รองรับนักเดินทาง มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้นักเดินทางเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบมิดชิด มีห้องครัวและอุปกรณ์ที่ถูกสุขลักษณะ และมีห้องอาบน้ำรวมแยกออกมาจากที่พักและห้องสุขาที่สะอาดมิดชิด

2. ด้านความสะดวก ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าชุมชนควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวและการติดต่อจองห้องพักโดยผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ต มีผลิตภัณฑ์โดยชุมชนที่สร้างคุณค่าและมูลค่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสามารถเป็นของฝากที่ระลึกได้ มีเส้นทางการเข้าถึงชุมชนได้ง่าย มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้ เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต การติดต่อสื่อสารโดยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ทำได้สะดวก รวมทั้งมีการสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอีกด้วย

3. ด้านความปลอดภัย ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าที่พักนักเดินทางควรมีไฟส่องสว่างในบริเวณโดยรอบและควรมีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและมีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยให้นักเดินทางในบริเวณที่พัก

4. ด้านความเป็นธรรม ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าชุมชนควรมีระบบการจูงจูงหน้าโดยสามารถติดต่อสื่อสารโดยตรงผ่านผู้นำชุมชน ควรมีการแจ้งอัตราการเข้าพักให้ชัดเจน รวมทั้งมีข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวและรายการนำเที่ยวผ่านการยอมรับจากชุมชน

5. ด้านรักษาสีสิ่งแวดล้อม ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าชุมชนควรมีกิจกรรมในการลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีป้ายคัดแยกขยะเพื่อเป็นการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและลดสภาวะโลกร้อน

จากหลักเกณฑ์คุณภาพที่พักนักเดินทาง ตามประกาศของกรมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2562 พบว่าบ้านตัวแทนของชุมชนสามารถพัฒนาเป็นที่พักนักเดินทางได้ ตามประกาศทั้ง 5 องค์ประกอบ โดยคณะผู้วิจัยได้มีการดำเนินการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล ณ ชุมชนเกาะเรียนสามารถสรุปดัง Figure 2

Single bed provided by community Area where travelers get relax Toilets and bathrooms

Figure 2. Home lodge elements

การวิเคราะห์หาค่าศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้ SWOT analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ของศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเกาะเรียน โดยวิเคราะห์ในด้านที่พักและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนพบว่า

1. จุดแข็ง (Strengths) ด้านกิจกรรมชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การเก็บผักสวนครัวในชุมชนนำมาทำอาหารเข้าร่วมกันกับนักเดินทาง การใส่บาตรพระทางเรือตอนเช้า ล่องเรือชมธรรมชาติริมคลองเกาะเรียน กิจกรรมทำขนมไทยร่วมกับชุมชนเป็นผู้สอนให้โดยมีศูนย์การเรียนรู้การทำขนมไทยของบ้านปามะลิ เป็นต้น ด้านสิ่งดึงดูดใจ ชุมชนมีสถานที่ติดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีสะพานทางเดินเรียบคลองเกาะเรียน ชุมชนตั้งอยู่ใกล้วัดต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. จุดอ่อน (Weaknesses) ด้านกิจกรรม ในช่วงฤดูน้ำหลากระหว่างเดือน ตุลาคม จนถึง เดือนมกราคม ของทุกปี กิจกรรมบางประเภทไม่สามารถจัดได้เนื่องจากระดับน้ำที่สูงขึ้นทำให้ท่วมแปลงเกษตรไม่สามารถเก็บผักได้ ด้านที่พัก การเข้าถึงยังไม่มีความพร้อมเพียงพอ อาทิเช่น ทางเดินสะพาน เรือ และความปลอดภัย

3. โอกาส (Opportunities) ด้านกิจกรรม ชุมชนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมทางน้ำที่สามารถผลักดันและส่งเสริมให้เป็นประเพณีท้องถิ่นได้ เช่น การแพ่เทียนทางน้ำ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกในการคมนาคม ชุมชนมีถนนตัดผ่านทำให้สะดวกสบายต่อการเข้าถึง ด้านสถานที่ที่มีร้านอาหารและคาเฟ่หลายร้านตั้งอยู่บริเวณโดยรอบชุมชน

4. อุปสรรค (Threats) ด้านการจัดการ ชุมชนยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวชุมชน ขาดการส่งเสริมการพัฒนาสิ่งก่อสร้างที่ทำด้วยมนุษย์ เช่น ระยะความยาวของสะพานทางเดินริมคลองเกาะเรียนเพียง 300 เมตรที่ยังยาวไม่เพียงพอต่อการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองอย่างแท้จริงและป้ายบอกทางจากถนนด้านนอกที่ยังไม่ชัดเจน

คณะผู้วิจัยได้มีการดำเนินการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หาค่าศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้ SWOT analysis เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ของศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนเกาะเรียน ประมวลภาพกิจกรรมการลงพื้นที่ดัง Figure 3

University students learned how to make Thai Dessert

Bridge along the canal

Flooding season at home lodge

Figure 3. Ban Ko Rian community

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาคุณภาพที่พักนักเดินทางเพื่อส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนเกาะเรียน จากองค์ประกอบทั้ง 5 ประการโดยใช้หลักเกณฑ์คุณภาพที่พักนักเดินทาง ตามประกาศของกรมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2562 (Ministry of Tourism and Sports, 2019) พบว่า

ด้านความสะอาด

ภายในห้องพักของที่พักนักเดินทางในชุมชนเกาะเรียน มีความสะอาดในระดับหนึ่ง แต่ควรจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นมาตรฐานเพิ่มขึ้น ควรมีการแบ่งสัดส่วนให้ชัดเจน เช่น ที่นอน ห้องนั่งเล่น พื้นที่เก็บสัมภาระภายในห้อง ภาชนะที่ใช้ในการอำนวยความสะดวกควรมีการเก็บให้เรียบร้อยเพื่อสุขลักษณะที่ดีและสะอาด ในด้านห้องอาบน้ำและห้องสุขาถูกสุขลักษณะมีการแบ่งพื้นที่เปียกและแห้งชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wahyuni and Faisal (2019) พบว่าในด้านสุขอนามัยและความสะอาดของโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวไม่สามารถคาดหวังปัจจัยเหล่านี้ได้ตามความต้องการเมื่อต้องเปรียบเทียบกับโฮมสเตย์อื่นหรือโรงแรมห้าดาว

อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการโฮมสเตย์ควรพยายามคำนึงถึงสุขอนามัยและความสะอาดเป็นสิ่งสำคัญ ควรมีการทำความสะอาดทุกห้องให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และยังสอดคล้องกับ Srabua and Srabua (2021) พบว่าการจัดการบริการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ควรมีที่พักแบบโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานและห้องน้ำสาธารณะที่ถูกสุขลักษณะ

ด้านความสะดวก

ชุมชนเกาะเรียนเป็นชุมชนหนึ่งที่มีการคมนาคมสะดวก สามารถเข้าถึงได้ง่ายเหมาะแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักไม่ว่านักท่องเที่ยวจะขับรถมาเอง เดินทางโดยรถไฟ หรือเดินทางทางเรือ ทางชุมชนมีท่าเรือสำหรับรับส่งนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย ประกอบกับที่พักมีการติดตั้งอินเทอร์เน็ตให้บริการแต่สัญญาณอินเทอร์เน็ตยังไม่ครอบคลุมทั่วทั้งที่พัก มีลานกิจกรรมกว้างขวางเพียงพอ อาทิเช่น ลานกิจกรรมประชุม ระเบียบริมน้ำ ทางเดินริมน้ำได้มาตรฐานปลอดภัยและมีแสงสว่างเพียงพอในระดับหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rout and Gupta (2017) พบว่าชุมชนควรให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้นในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

ด้านความปลอดภัย

ทางชุมชนต้องมีการจัดเวรยามโดยได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครในชุมชนในการดูแลความปลอดภัย และตัวแทนที่พักของชุมชนต้องมีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น อีกทั้งชุมชนต้องเตรียมการติดตั้งกล้องวงจรปิดในบริเวณที่พักให้ครบทุกจุด สอดคล้องกับการศึกษาของ Singkhajorn *et al.* (2018) เรื่องการสื่อสารมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเปรียบเทียบกับมาตรฐานโฮมสเตย์อาเซียน ระบุว่า มาตรฐานข้อที่ 5 ความปลอดภัย บุคลากรในชุมชนต้องได้รับการฝึกอบรมเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่มีอุปกรณ์ช่วยเหลือยามฉุกเฉินหรือมีชุดปฐมพยาบาล และยังสอดคล้องกับ Udomsilp and Sungrugs (2016) พบว่า การจัดการความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยเป็นสิ่งสำคัญในทุกด้าน

ด้านความเป็นธรรม

ชุมชนควรแสดงอัตราค่าบริการที่พักให้ชัดเจน เพื่อเป็นส่วนประกอบในการประชาสัมพันธ์เรื่องที่พัก ซึ่งทางชุมชนยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน ขาดรายละเอียดและข้อควรปฏิบัติในการเข้าพัก ยังขาดป้ายประกาศหรือคำอธิบายเรื่องที่พักทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่สอดคล้องกับ Boonkoun and Siriwong (2015) ที่พบว่าการสร้างความร่วมมือของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสร้างเว็บเพจของวัดเพื่อให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ การมีมีคฤหาสน์ให้คำแนะนำ การมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและมีป้ายประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น แต่สอดคล้องกับ Tupkrut *et al.* (2023) พบว่าชุมชนยังขาดความรู้ในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและการใช้สื่อออนไลน์ในการเพิ่มยอดขาย

และการขยายฐานลูกค้าใหม่ ส่วนในด้านการตลาดชุมชนยังขาดความรู้ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การสื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าและการจัดรายการส่งเสริมการขาย

ด้านรักษาสีงแวดล้อม

ชุมชนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องทั้งประเพณีและสิ่งแวดล้อม มีการทำขนมไทยสืบทอดมาจากสูตรท้าวทอง กีบมาและสร้างความตระหนักในการคัดแยกขยะเพื่อเป็นการรณรงค์เรื่องการคัดแยกขยะปลูกจิตสำนึกให้ชุมชน มีการใช้ภาษาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้นักเดินทางและผู้คนในชุมชนตระหนักในการใช้ถุงพลาสติกให้น้อยที่สุด สอดคล้องกับ Kongpet *et al.* (2015) พบว่าประชาชนในหมู่บ้าน มีเจตคติและพฤติกรรมที่ดีขึ้น ตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีจิตสำนึกรับผิดชอบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืนได้

2. ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้

ชุมชนมีศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบริเวณโดยรอบ อาทิเช่น วัดพนัญเชิง ศาลเจ้าพ่อแม่เปี้ย หมู่บ้านฮอลันดา หมู่บ้านญี่ปุ่น วัดช้างทอง วัดทรงกูศ ทางด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนมีการปลูกผักปลอดสารพิษ นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผักในชุมชนเพื่อนำมาประกอบอาหารได้ เช่น ผักสลัด หรือประกอบทำอาหารประจำวัน เช่น แกงเหงาหงอดจากชุมชน มีปราชญ์ชาวบ้านในการส่งเสริมการทำขนมไทยโดยสูตรจากท้าวทองกีบม้าของป้ามะลิและขนมทองเอกโดยชุมชน นอกจากนี้ทางชุมชนยังส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การตักบาตรทางน้ำ และยังมีแนวทางการส่งเสริมการแท่นเทียนทางน้ำและเทศน์มหาชาติในงานบุญกฐินประจำปี และมีรถรางบริการนักท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชุมชนเกาะเรียน นอกจากนี้ยังมีเรือพาย

ให้นักท่องเที่ยวพร้อมชุมชนในบริเวณที่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Lamaijeen and Choibamroong (2016) พบว่าชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดยมีคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และมีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญของชุมชน และสอดคล้องกับ Angchuan and Cheablam (2021) พบว่าชุมชนท้องถิ่นมีความต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและดูแลรักษาทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืน

สรุป

แนวทางการพัฒนาคุณภาพที่พักนักเดินทางพบว่ามิตัวแทนบ้าน 21 หลังเข้าร่วมในการอบรมครั้งนี้ โดยตัวแทนจากกลุ่มชุมชนมีการคัดเลือกบ้านที่มีความพร้อมจะพัฒนาเป็นที่พักนักเดินทางได้ทั้ง 4 หลังเพื่อเป็นตัวแทนนำร่องในการจดทะเบียนกลุ่ม ชุมชนยังมียุทธศาสตร์ที่จะสามารถพัฒนาที่พักนักเดินทางให้เป็นโฮมสเตย์ได้ในอนาคต จากการศึกษาเรื่องศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนมีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง จากการมีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ ในส่วนของข้อเสนอกิจกรรมในการกระตุ้นการท่องเที่ยวตามนโยบายของภาครัฐ ทางชุมชนควรมีการใช้สื่อออนไลน์ในการเพิ่มช่องทางเพื่อการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

เอกสารอ้างอิง

- Angchuan, T. and O. Cheablam. 2021. Tourist destination development guideline for Phra Sawet Historical Park in Lam Thap district, Krabi province. *Journal of Community Development and Life Quality* 9(3): 340-351. (in Thai)
- Boonkoun, P. and P. Siri Wong. 2015. Development of marketing communications model in cultural tourism resources in the group of provinces located in the lower Central Region. *Veridian E- Journal, Slipakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)* 8(2): 2793-2808. (in Thai)
- Bussaparoek, M. 2020. Accommodation attribute toward the length of stay of tourist in Phranakhon Si Ayutthaya. *Journal of Management Science Review* 22(1): 193-201. (in Thai)
- CBT Youth Club. 2023. Get to know community-based tourism. (Online). Available: <https://cbtyouth.wordpress.com/cbt-youth/cbt/> (October)
- Hemaphan, P. 2022. The success of OTOP tourism villages: Process and institutional entrepreneurship. *Journal of Community Development and Life Quality*. 10(1): 22-34.
- Kongpet, J., P. Wongchantra and J. Kuruchot. 2015. A development of a homestay village for environmental conservation tourism services in Nong Bua Lamphu province. *Journal of Education, Mahasarakham University* 9(3): 166-184. (in Thai)
- Lamaijeen, K. and T. Choibamroong. 2016. A potential of local community towards the community-based tourism management in U- thong ancient city, Suphanburi province.
- Angchuan, T. and O. Cheablam. 2021. Tourist destination development guideline for Phra Sawet Historical Park in Lam Thap district, Krabi province. *Journal of Community Development and Life Quality* 9(3): 340-351. (in Thai)

- Rajabhat Journal of Sciences, Humanities & Social Sciences 17(1): 190-199. (in Thai)
- Lincharearn, A. 2012. Qualitative data analysis techniques. Journal of Educational Measurement Mahasarakham University 17(1): 17- 29. (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. 2019. Criteria for home lodge. (Online). Available: <https://www.dot.go.th/news/inform/detail/3733>. (October 15, 2023). (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. 2023. Tourism statistics 2022. (Online). Available: <https://www.mots.go.th/news/category/655>. (October 15, 2023). (in Thai)
- Poonklat, V. , B. Tharathuek and S. Wongpaisanlux. 2023. Community-based tourism for the sustainable development. Interdisciplinary Academic and Research Journal 3(2): 793-812. (in Thai)
- Rout, P. C. and S. K. Gupta. 2017. Asset based community development in mountain environs: A strategic application for sustainable community based tourism development in the Jaunsar-Bawar region of Uttarakhand, India. African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure 6(3): 1-11.
- Singkhajorn, S., R. Angkura and P. Euamornvanich 2018. Communication of Thailand homestay standard compares ASEAN homestay standard. pp. 17- 26. In: Proceedings of the European Conference on Media, Communication & Film 2018. The International Academic Forum, Nagoya.
- Srabua, R. and K. Srabua. 2021. Development of marketing management to promote sustainable community-based tourism under Philosophy of sufficiency economy: A case study of Kut Chap district, Udon Thani province. Journal of Community Development and Life Quality 9(2): 194-204. (in Thai)
- Tupkrut, N., S. Boonkueand and S. Silarak. 2023. Development of community product distribution channel through online media: A case study of community enterprise in Sikao district, Trang province. Journal of Community Development and Life Quality 11(3): 191-203. (in Thai)
- Udomsilp, M. and N. Sungrugsu. 2016. Safety management of travel tourism in the western region public transportation tourism strategic plan dimension towards ASEAN community. Veridian E- Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts) 9(3): 248-259. (in Thai)
- Visadsoontornsakul, P. , C. Na Thalang, S. Tungbenchasirikul and C. Jittithavorn. 2020. Potentiality developmenta approach for community- based tourism in Nakhon Ratchasima province. The Journal of Development Administration Research 10(3): 22-33. (in Thai)

- Wahyuni, R. B. and F. P. Faisal. 2019. Homestay development with Asean homestay standard approach in Nglanggeran tourism village, Yogyakarta, Indonesia. pp. 174-180. In: Proceedings of the 1st International Conference One Belt, One Road, One Tourism (ICOBOROT 2018). Atlantis Press, Dordrecht.
-